

УДК 343.98:657.6:355.6

<https://doi.org/10.33994/kndise.2026.71.24>

Науменко Сергій Михайлович

кандидат юридичних наук, старший дослідник,
завідувач Сумського відділення
ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса», Суми, Україна,

<https://orcid.org/0000-0002-2167-4149>

naumenko0175@icloud.com

Савченко Ірина Олександрівна

доктор філософії в галузі адміністративного управління,
заступник завідувача Сумського відділення Національного
наукового центру «Інститут судових експертиз
ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса»

<https://orcid.org/0009-0007-5815-7464>

irsavchenko64@gmail.com

Гордієнко Ірина Миколаївна

головний судовий експерт сектору економічних та
товарознавчих досліджень Сумського відділення
Національного наукового центру «Інститут судових
експертиз ім. Засл. проф. М.С. Бокаріуса»

<https://orcid.org/0000-0001-8703-5481>

gordienko270970@ukr.net

Бібліографічний опис статті: Науменко С.М., Савченко І.О., Гордієнко І.М. (2026). Методичні підходи до проведення судової економічної експертизи з питань документального обґрунтування результатів інвентаризації військового майна, *Криміналістика і судова експертиза*, 71, 375-389. doi: <https://doi.org/10.33994/kndise.2026.71.24>

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ПРОВЕДЕННЯ СУДОВОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ З ПИТАНЬ ДОКУМЕНТАЛЬНОГО ОБґРУНТУВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ ІНВЕНТАРИЗАЦІЇ ВІЙСЬКОВОГО МАЙНА

У статті досліджено особливості проведення судової економічної експертизи з питань документального обґрунтування результатів

інвентаризації військового майна в умовах воєнного стану. Проблематика дослідження полягає у необхідності забезпечення належного документального підтвердження інвентаризаційних результатів за умов неповноти, несвоечасності або фрагментарності облікових даних, а також у відсутності уніфікованих підходів до їх експертної оцінки. **Метою дослідження** є аналіз методичних підходів до оцінки інвентаризаційних даних та формування обґрунтованого експертного висновку з урахуванням рівня їх документальної підтверженості. **Методологічною основою** роботи стали загальнонаукові та спеціальні методи дослідження, зокрема аналіз, синтез, узагальнення, документальна перевірка, зіставлення та аналіз облікових даних, що дозволило комплексно розглянути інвентаризацію як елемент системи документального відображення руху матеріальних цінностей. Це дало змогу визначити умови, за яких результати інвентаризації можуть бути документально підтверджені в межах судово-експертного дослідження. **Наукова новизна** полягає у формуванні підходу до оцінки інвентаризаційних даних і формування експертного висновку залежно від рівня їх документальної підтверженості, що реалізується у практиці шляхом розмежування встановлених обставин на підтверджені, непідтверджені та такі, що не можуть бути встановлені через відсутність або фрагментарність первинних документів і облікових реєстрів. Зокрема, за наявності повного та узгодженого документального масиву експерт підтверджує результати інвентаризації, тоді як у випадках порушення хронології або неповного відображення прибутково-видаткових операцій формулюється висновок про неможливість їх документального підтвердження у відповідній частині. У **висновках** підкреслюється, що можливість надання категоричного експертного висновку безпосередньо залежить від повноти, безперервності та хронологічної узгодженості облікової інформації, а їх порушення зумовлює ймовірний характер експертних висновків.

Ключові слова: судова економічна експертиза, інвентаризація, військове майно, документальне підтвердження, облікові дані, експертний висновок.

Naumenko Serhii

PhD in Law, Senior Researcher, Head of the Sumy Branch of the National Scientific Center "Hon. Prof. M.S. Bokarius Forensic Science Institute"

<http://orcid.org/0000-0002-2167-4149>
naumenko0175@icloud.com

Savchenko Iryna

*PhD in Public Administration
Deputy Head of the Sumy Branch of the National Scientific
Center "Hon. Prof. M.S. Bokarius Forensic Science Institute"*

<http://orcid.org/0009-0007-5815-7464>
irsavchenko64@gmail.com

Hordiienko Iryna

*Chief Forensic Expert of the Economic and Commodity
Research Sector of the Sumy Branch of the National
Scientific Center "Institute of Forensic Expertise named after
Honored Prof. M.S. Bokarius"*

<https://orcid.org/0000-0001-8703-5481>
gordienko270970@ukr.net

METHODOLOGICAL APPROACHES TO FORENSIC ECONOMIC EXAMINATION OF INVENTORY RESULTS OF MILITARY PROPERTY

To cite this article: Naumenko S., Savchenko, I, Hordiienko, I. (2026). Metodichni pidkholdy do provedennia sudovoi ekonomichnoi ekspertyzy z pytan dokumentalnoho obgruntuvannia rezultativ inventaryzatsii viiskovoho maina [Methodological approaches to conducting forensic economic examination on issues of documentary substantiation of the results of inventory of military property]. *Criminalistics and Forensics*, 71, 375-389. doi: <https://doi.org/10.33994/kndise.2026.71.24>

The article examines the specifics of conducting a forensic economic examination regarding the documentary substantiation of inventory results of military property under martial law conditions. The research problem lies in the need to ensure proper documentary confirmation of inventory results in the context of incomplete, untimely, or fragmented accounting data, as well as in the absence of unified approaches to their expert evaluation. **The purpose of the study** is to analyze methodological approaches to the assessment of inventory data and to the formation of a well-grounded expert conclusion depending on the level of their documentary substantiation. **The methodological basis** of the study includes general scientific and special research methods, in particular analysis, synthesis, generalization, documentary verification, comparison, and analysis of accounting data, which made it possible to comprehensively consider inventory as an element of the system of documentary reflection of the movement of material assets. This allowed determining the conditions under which inventory results can be documentarily confirmed within the framework of forensic expert examination. **The scientific novelty** consists in developing an approach

to the assessment of inventory data and the formation of an expert conclusion depending on the level of their documentary substantiation, which is implemented in practice through the differentiation of established circumstances into confirmed, unconfirmed, and those that cannot be established due to the absence or fragmentation of primary documents and accounting registers. In particular, in the presence of a complete and consistent set of documents, the expert confirms the inventory results, whereas in cases of disrupted chronology or incomplete recording of incoming and outgoing transactions, a conclusion is made about the impossibility of their documentary confirmation in the relevant part. **The conclusions** emphasize that the possibility of forming a categorical expert conclusion directly depends on the completeness, continuity, and chronological consistency of accounting information, while their violation leads to a probabilistic nature of expert conclusions.

Keywords: forensic economic examination, inventory, military property, documentary substantiation, accounting data, expert conclusion.

Постановка проблеми

Облік військового майна в умовах воєнного стану набуває особливого значення не лише як складова системи бухгалтерського забезпечення діяльності військових формувань, а і як передумова належного контролю за збереженням матеріальних ресурсів, що використовуються для потреб оборони держави. За таких умов інвентаризація виконує не тільки контрольну й облікову функції, а й набуває доказового значення, оскільки її результати можуть бути покладені в основу кримінальних проваджень. Саме тому питання документального обґрунтування результатів інвентаризації військового майна сьогодні виходить за межі суто бухгалтерської проблематики і безпосередньо стосується судово-експертної практики.

Практика засвідчує, що при вирішенні експертних питань щодо документального підтвердження результатів інвентаризації військового майна вирішального значення набуває не лише наявність відповідного акта або інвентаризаційного опису, а насамперед повнота, своєчасність і внутрішня узгодженість документів, які відображають рух матеріальних цінностей у міжінвентаризаційний період. Якщо прибутково-видаткові операції відображені несвоєчасно або облікова інформація є фрагментарною, експерт стикається з обмеженням можливостей документального підтвердження результатів інвентаризації та надання категоричних висновків.

Актуальність експертного дослідження в означеній галузі посилюється й тим, що в умовах збройної агресії Російської Федерації проти України значно зросли обсяги руху військового майна, інтенсивність його використання, переміщення та списання. Це, у свою чергу, об'єктивно підвищує ризик невідповідності між фактичним рухом військового майна і його документальним відображенням.

Офіційні повідомлення органів досудового розслідування свідчать про те, що провадження, пов'язані з незаконним обігом, привласненням або неналежним обліком військового майна, є актуальними, а отже, потреба в проведенні судових економічних експертиз з питань документального підтвердження результатів інвентаризації військового майна є сталою і практично затребуваною. Судова економічна експертиза виступає важливим інструментом встановлення того, чи дає наявний комплекс документів підстави підтвердити, спростувати або не дає можливості вирішити поставлене питання в межах спеціальних знань, що має принципове значення для правильної правової оцінки відповідних дій у межах кримінального провадження.

Мета дослідження

Мета статті – теоретико-методичне обґрунтування підходів до проведення судової економічної експертизи з питань документального обґрунтування результатів інвентаризації військового майна.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконати такі завдання: узагальнити сучасні наукові підходи до інвентаризації військового майна як об'єкта бухгалтерського й судово-експертного аналізу; з'ясувати значення нормативного регулювання для вирішення експертних питань щодо військового майна; окреслити методичні орієнтири документальної перевірки результатів інвентаризації, зокрема в ситуації часової та змістової неузгодженості облікової інформації; показати практичне значення таких підходів на прикладі конкретного експертного дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Проблематика інвентаризації як способу фактичного контролю та способу забезпечення достовірності облікових даних посідає важливе місце в сучасних економічних дослідженнях. Водночас питання дослідження документального обґрунтування результатів інвентаризації військового майна в межах судової економічної експертизи розроблене меншою мірою. Питання інвентаризації в сучасних економічних дослідженнях розглядаються переважно в трьох взаємопов'язаних площинах: як елемент методу бухгалтерського обліку, як самостійний інструмент фактичного контролю та як джерело доказової інформації для цілей правозастосування. Водночас у сфері судової економічної експертизи, особливо щодо військового майна, ці підходи ще не інтегровані у цілісну методологічну модель, що й зумовлює необхідність спеціального дослідження.

У працях, присвячених загальній теорії інвентаризації, послідовно утвердилася позиція, відповідно до якої інвентаризація не може зводитися до технічної процедури звіряння залишків. В. Глібко розглядає її як процес установлення фактичної наявності майна, перевірки його стану, зіставлення одержаних результатів з даними облі-

ку та подальшої оцінки інвентаризаційних матеріалів. Важливим є те, що автор акцентує увагу не лише на самій процедурі, а й на значенні інвентаризаційних документів як носіїв доказової інформації, що безпосередньо корелює із задачами судово-експертної практики. Саме з цього підходу випливає методологічно важливий висновок: інвентаризація набуває юридичного значення не ізольовано, а лише в поєднанні з належно оформленим документальним масивом, який дає змогу відтворити рух активів у досліджуваному періоді [3]. Подальший розвиток цієї ідеї простежується у працях О. Височана та О. Височан, які зміщують акцент із загального визначення інвентаризації на її документальне оформлення. Наукова цінність їхнього підходу полягає в систематизації номенклатури документів, що супроводжують інвентаризаційний процес на різних його етапах. Науковці зауважують, що достовірність результатів інвентаризації забезпечується не самим актом чи описом, а всією сукупністю документів, що фіксують підготовку до інвентаризації, її проведення, результати та відображення розбіжностей у подальшому обліку. Для судового експерта це має принципове значення, оскільки дозволяє оцінювати не лише кінцевий інвентаризаційний документ, а й повноту документального оформлення інвентаризації [2].

На сьогодні помітною є тенденція до критичного перегляду традиційного уявлення про інвентаризацію як один із методів бухгалтерського обліку. Найпослідовніше цю позицію обґрунтовують С. Бардаш і Н. Кузик, які доводять, що інвентаризація має розглядатися не лише як елемент облікової методики, а і як окремий контрольний інструмент, спрямований на верифікацію облікових даних. Такий підхід є особливо продуктивним для судово-експертного дослідження, оскільки він дозволяє методологічно обґрунтувати можливість перевірки інвентаризаційних результатів із позицій доказової придатності, а не лише з позицій формальної бухгалтерської правильності [1]. Значний інтерес для судово-експертної практики становлять дослідження, у яких інвентаризація аналізується як передумова забезпечення достовірності облікової інформації. Л. Гуцаленко та Ю. Никитенко акцентують на тому, що інвентаризація виконує функцію підтвердження реальності облікових даних, а в умовах воєнних ризиків також стає інструментом визначення вартості знищеного чи втраченого майна. Важливість цієї позиції полягає в тому, що вона прямо пов'язує інвентаризацію з доказовою функцією обліку, а відтак і з можливістю використання її матеріалів у межах судової економічної експертизи [4]. В. Чудовець розглядає інвентаризацію крізь призму її етапності та визначення об'єктів, що має суттєве значення для експерта, оскільки такий підхід дозволяє локалізувати джерело розбіжностей не лише в кінцевому результаті, але й на конкретному етапі інвентаризаційного процесу: підготовчому, фактичного встановлення наявності, документального оформлення чи відображення результатів в обліку. Саме стадійний аналіз у багатьох випадках дає змогу встановити, чи є розбіжність наслідком фактичної нестачі, помилки в обліку чи неналежного докумен-

тального відображення господарських операцій [14]. Н. Мезенцева, Т. Вінниченко, Т. Левченко уточнюють сучасні підходи до розуміння інвентаризації, її видів, функцій і завдань. Для судової економічної експертизи це має не лише теоретичне, а й прикладне значення: різні види інвентаризації мають різну доказову вагу залежно від підстав проведення, обсягу охоплення майна та зв'язку з міжінвентаризаційним періодом [10].

Помітно активізувалися дослідження особливостей інвентаризації в умовах воєнного стану. У межах спеціального дослідження військового майна найбільш цікавою з огляду на тему нашого дослідження є публікація О. Помірчої, у якій безпосередньо порушено питання про дослідження результатів інвентаризації військового майна під час проведення судових економічних експертиз. Авторка слушно підкреслює, що об'єктом експертного аналізу є не лише інвентаризаційні документи, а й увесь масив документів, що відображає рух військового майна, його надходження, переміщення, списання і вибуття протягом усього досліджуваного періоду. Особливо важливим є висновок про те, що ключовим для документального підтвердження результатів інвентаризації є не просто наявність документів, а точність, правильність і коректність їх оформлення, а також повнота відображення всіх господарських операцій у міжінвентаризаційний період [12]. У роботі Т. Китайчук акцентовано, що воєнний час змінює звичний режим проведення річної інвентаризації, оскільки доступ до активів, первинних документів та місць зберігання може бути обмеженим, а документальним середовищем – порушеним. Зазначене зумовлює методологічно важливий висновок для експертної практики: несвоєчасність або неповнота документального відображення операцій може бути зумовлена як об'єктивними зовнішніми чинниками, так і порушеннями в організації обліку, а відтак потребує особливо уважної та обережної експертної оцінки [8]. Аналогічно означена проблематика розвивається і в працях С. Литвиненка, Т. Гуренко, С. Дерев'янка, Ю. Бурдима, де інвентаризація активів і зобов'язань осмислюється як інструмент відновлення обліку в умовах воєнного стану. Цей підхід суттєво розширює традиційне уявлення про інвентаризацію, оскільки дозволяє розглядати її не лише як засіб перевірки вже наявної облікової інформації, а і як механізм її реконструкції. Однак саме тут виникає й важливе для експерта обмеження: відновлення обліку не тотожне документальному підтвердженню вже встановленого інвентаризаційного результату, а отже, в експертному дослідженні необхідно чітко розмежовувати реконструкцію інформації та перевірку її доказової достатності [9]. С. Сирцева та Т. Янковська зосередили увагу на організаційних особливостях інвентаризації в умовах воєнного стану. Хоча вони не дають розгорнутої методології судово-експертного дослідження, проте фіксують важливий для нашої теми науковий консенсус: інвентаризація в умовах війни потребує адаптованих процедур, а її результати повинні оцінюватися з урахуванням зміненого режиму доступу до активів, документів і облікових реєстрів [13].

Судово-експертний компонент документального обґрунтування результатів інвентаризації військового майна розробляється в працях Л. Дікань, В. Понікарова, О. Кожушко, В. Іванкова, К. Капустник, О. Хомутенко та інших авторів. Їх методологічна цінність полягає в тому, що вони послідовно розмежовують об'єкт господарської діяльності та об'єкт експертного дослідження: експерт досліджує не саму економічну подію, а її документально зафіксоване відображення. Відтак фундаментальним для дослідження результатів інвентаризації є таке положення: за наявності розриву між фактичним рухом майна та його обліковим відображенням експерт може не лише підтверджувати або спростовувати відповідні висновки, а й мотивовано вказувати на неможливість їх документального встановлення у межах наданих матеріалів [5; 6; 7].

Узагальнюючи наведене, підкреслимо, що наявний науковий доробок створює достатнє підґрунтя для розуміння інвентаризації як форми контролю, способу підтвердження достовірності обліку та потенційного джерела доказової інформації. Проте на стику облікової теорії інвентаризації, воєнної специфіки обігу активів і судової економічної експертизи зберігається істотна проблема: недостатньо розроблено методичні підходи до документального обґрунтування результатів інвентаризації військового майна.

Нормативно-правове підґрунтя дослідження. Для вирішення питання щодо документального обґрунтування результатів інвентаризації військового майна судовий експерт-економіст спирається на сукупність нормативних приписів, що регулюють правовий режим військового майна, порядок його обліку, зберігання, списання, документального оформлення та інвентаризації, а також методичні засади проведення судової економічної експертизи. У цьому сенсі законодавча база є безпосереднім інструментом експертного аналізу, оскільки саме вона визначає, які документи є належними, які господарські операції мають бути відображені, у які строки й за якими правилами вони повинні співвідноситися з інвентаризаційними результатами.

Вихідною для такого аналізу є норма Закону України «Про правовий режим майна у Збройних Силах України», яка закріплює спеціальний правовий статус військового майна як державної власності та передбачає особливий порядок управління ним. Водночас Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» встановлює загальні вимоги до повного, правдивого та своєчасного відображення господарських операцій. У поєднанні ці норми формують ключовий методологічний орієнтир: будь-які результати інвентаризації військового майна можуть бути перевірені експертом лише настільки, наскільки рух такого майна належно відображений у системі обліку.

Подальшу конкретизацію цього підходу забезпечують Положення про порядок обліку, зберігання, списання та використання військового майна у Збройних Силах України, Положення про військово- (корабельне) господарство Збройних Сил України та Інструкція

з обліку військового майна у Збройних Силах України. Саме ці акти задають спеціальну нормативну рамку, в межах якої експерт оцінює достатність документального масиву, порядок оформлення операцій із військовим майном, зміст облікових записів і логіку їх співвіднесення з фактичними даними інвентаризації. Для експертної практики це означає, що предметом дослідження є не лише наявність окремого акта чи накладної, а узгодженість усієї обліково-документальної системи.

Особливе значення мають акти, що регламентують власне інвентаризаційну процедуру: Положення про інвентаризацію військового майна у Збройних Силах України, Положення про інвентаризацію активів та зобов'язань, а також типові форми для відображення бюджетними установами результатів інвентаризації. Ці джерела важливі для судово-експертної практики не лише тому, що визначають, як має бути оформлено результат інвентаризації, а й тому, що дозволяють експерту встановити, чи відповідає сам інвентаризаційний документ формальним і змістовим вимогам нормативного регулювання. Відповідно, саме через співвіднесення інвентаризаційних документів із цими нормативами можна оцінювати їхню доказову придатність.

Водночас безпосередньо у судово-експертній площині ключову роль відіграють Закон України «Про судову експертизу», Інструкція про призначення та проведення судових експертиз та науково-методичні рекомендації, а також методики, зареєстровані в Реєстрі методик проведення судових експертиз Міністерства юстиції України, зокрема «Методика проведення економічних експертиз з обліку військового майна». Їх значення полягає в тому, що вони визначають алгоритм дій експерта на встановлення документальної підтвердженості чи непідтвердженості відповідних висновків у межах наданих матеріалів і компетенції експерта. Саме тому у випадках, коли прибутково-видаткові операції відображені несвоєчасно, нормативна база та методичні вимоги фактично підводять до висновку про неможливість надання категоричного висновку або про його ймовірність.

Виклад основного матеріалу

Судова економічна експертиза з питань документального обґрунтування результатів інвентаризації військового майна характеризується тим, що її предмет формується не навколо самого інвентаризаційного результату, а навколо можливості його документального підтвердження. У цьому контексті інвентаризаційний акт не розглядається як самодостатнє джерело доказової інформації, а виступає лише одним із елементів ширшої системи документів, що відображають рух матеріальних цінностей.

Це положення набуває практичного виміру в тих випадках, коли на вирішення експертизи ставиться питання щодо підтвердження нестачі та лишків матеріальних запасів зафіксованих інвентариза-

цією на конкретну дату. Формально така постановка питання передбачає просте зіставлення інвентаризаційного результату з даними обліку. Однак у процесі дослідження з'ясується, що сам акт інвентаризації не може бути прийнятий як достатня підстава для висновку без перевірки його документального підґрунтя. Саме це зумовлює перехід від формального аналізу результату до моделювання облікової інформації, яка цей результат обґрунтовує. У зв'язку з цим першочергового значення набуває формування повного документального масиву дослідження. Практика показує, що навіть за наявності інвентаризаційних описів, актів і протоколів експертне дослідження може бути ускладнене через відсутність частини первинних документів або облікових реєстрів. Зокрема, в окремих випадках на дослідження подаються матеріали інвентаризації та вибіркові первинні документи (накладні, акти приймання-передачі), тоді як зведені реєстри аналітичного обліку за місцем зберігання майна відсутні або ведуться у скороченому вигляді. За таких умов експерт змушений застосовувати прийоми моделювання облікових даних, зіставляючи розрізнені документи для відтворення руху матеріальних цінностей.

Методологічно це означає, що повнота інформаційної бази не є лише формальною вимогою, а виступає умовою досягнення визначеного результату дослідження. У тих ситуаціях, коли документи подані без хронологічної систематизації або не утворюють безперервного ланцюга господарських операцій, експерт змушений не лише аналізувати їх зміст, а й оцінювати ступінь їх придатності для реконструкції облікового процесу.

Важливим аспектом є також залучення спеціальних знань суміжного вузького профілю. У справах, пов'язаних із дослідженням паливної деревини, встановлення фактичного обсягу запасів здійснюється на підставі спеціальних розрахунків, що враховують фізичні характеристики матеріалу. У практиці трапляються ситуації, коли на дослідження подаються окремі розрахунки фактичної наявності деревини та висновок щодо коректності застосованої методики, виконані фахівцем у галузі лісового господарства. У такому випадку експерт-економіст не перевіряє самої методики розрахунку як такої, а досліджує, чи узгоджується отриманий результат із даними інвентаризації та бухгалтерського обліку. Таким чином, залучення до експертизи вузькопрофільного фахівця не підміняє економічного аналізу, а, навпаки, розширює його доказову основу.

Провідним методологічним підходом є аналіз документів міжінвентаризаційного періоду як єдиного простору, у якому формується інвентаризаційний результат. Практичні спостереження показують, що навіть за формальної відповідності інвентаризаційного опису обліковим даним ключові проблеми виникають саме на рівні дослідження руху матеріальних цінностей між двома датами інвентаризації. Зокрема, при аналізі прибутково-видаткових операцій встановлюється, що окремі операції з надходження або видачі запасів відображені в обліку несвоєчасно або не відображені взагалі в ме-

жах досліджуваного періоду.

Саме такі ситуації дозволяють сформулювати важливе методологічне узагальнення: інвентаризаційний результат є функцією не лише фактичної наявності майна, а й своєчасності та повноти відображення його руху в обліку. У разі порушення цієї умови виникає розрив між фактичним і документально зафіксованим станом запасів, що унеможлиблює однозначне встановлення облікового залишку на дату інвентаризації.

Застосування методів документальної перевірки та зіставлення у таких дослідженнях має не лише технічний, а й концептуальний характер. На рівні документальної перевірки експерт встановлює відповідність документів нормативним вимогам: наявність обов'язкових реквізитів, правильність оформлення, арифметичну точність. Водночас саме метод зіставлення дозволяє виявити більш глибокі невідповідності – розбіжності між даними первинних документів і облікових реєстрів, невідповідність дат, відсутність логічного зв'язку між операціями.

Практично це проявляється, наприклад, у ситуаціях, коли обсяг запасів, зафіксований в інвентаризаційному описі, загалом відповідає сумарним показникам обліку, однак при деталізації за окремими позиціями або періодами виявляються невідповідності, які не можуть бути пояснені без аналізу конкретних господарських операцій. У таких випадках саме зіставлення дозволяє виявити «розриви» в обліковому ланцюзі, які не фіксуються на рівні загальних підсумків.

Особливу увагу в дослідженнях цієї категорії потрібно приділяти часовій узгодженості облікових даних. Узагальнення експертної практики свідчить, що саме несвоєчасне відображення прибутково-видаткових операцій є однією з найбільш поширених причин неможливості документального підтвердження результатів інвентаризації. При цьому проблема полягає не лише в самому факті несвоєчасності, а в тому, що вона порушує послідовність відображення руху майна, що унеможлиблює встановлення причинно-наслідкових зв'язків між окремими операціями.

У відповідних дослідженнях це проявляється таким чином: частина матеріальних цінностей може бути документально підтверджена на підставі узгоджених первинних документів і облікових реєстрів, тоді як щодо іншої частини відсутній безперервний документальний ланцюг, що унеможлиблює встановлення їх облікового статусу на дату інвентаризації. У таких випадках експерт змушений констатувати невідсутність чи наявність розбіжностей, а неможливість їх документального підтвердження в межах наданих матеріалів.

Це, у свою чергу, зумовлює застосування диференційованого підходу до формування експертного висновку. У справах цієї категорії формування експертного висновку не може зводитися до формального віднесення результату інвентаризації до підтвердженого або непідтвердженого. Методологічно обґрунтованим є підхід, за якого експерт формулює категоричний висновок у межах наданої документації, чітко розмежовуючи: дослідження, що документально

підтверджуються; дослідження, що документально не підтверджуються; а також дослідження, щодо яких у зв'язку з несвоєчасністю облікового відображення (зокрема, несвоєчасністю або неповнотою фіксації прибутково-видаткових операцій) неможливо дійти категоричного висновку.

При цьому остання позиція не є проявом невизначеності або «м'якості» експертного судження, а становить самостійний категоричний результат дослідження, що прямо вказує на недостатність або неналежність документальної бази як об'єкта експертного аналізу. Такий підхід забезпечує процесуальну придатність висновку, оскільки дозволяє суду чітко відмежувати встановлені обставини від тих, що не можуть бути встановлені в межах спеціальних знань і наданих матеріалів, та відповідно оцінити їх доказове значення.

Узагальнення практики проведення судових економічних експертиз із питань документальної перевірки результатів інвентаризації військового майна дає підстави стверджувати, що їх методологічна основа формується як система взаємопов'язаних підходів: дослідження інвентаризації як елемента облікової системи; аналізу документів міжінвентаризаційного періоду; формування повного документального масиву; використання методів документальної перевірки та зіставлення; оцінки часової узгодженості облікових даних; диференційованого формування висновку. Саме комплексне їх застосування дозволяє не лише вирішити конкретне експертне завдання, а й виявити типові проблеми в організації обліку, що впливають на доказову спроможність інвентаризаційних результатів.

Висновки

Дослідження документального обґрунтування результатів інвентаризації військового майна у судовій економічній експертизі має розглядатися не як формальне зіставлення інвентаризаційних даних з обліковими показниками, а як комплексне дослідження цілісності та безперервності документального відображення руху матеріальних цінностей. Ключовим критерієм можливості формування категоричного експертного висновку виступає не сам факт проведення інвентаризації, а ступінь узгодженості інвентаризаційного результату з системою первинних документів та облікових регістрів у межах міжінвентаризаційного періоду. У випадках, коли така узгодженість забезпечена, експерт має підстави для однозначного документального підтвердження або спростування відповідних обставин. Натомість порушення хронологічної та змістової цілісності обліку, зокрема несвоєчасне відображення прибутково-видаткових операцій, об'єктивно обмежує можливість встановлення облікового залишку та зумовлює формулювання категоричного висновку про неможливість документального підтвердження результатів інвентаризації у відповідній частині. Таким чином, судова економічна експертиза в цій сфері виконує не лише доказову, а й діагностичну

функцію, виявляючи системні дефекти облікового забезпечення, що безпосередньо впливають на достовірність інвентаризаційних даних і їх процесуальну придатність як джерела доказів.

Список використаних джерел:

1. Бардаш С. В., Кузик Н. П. Обґрунтування безпідставності визнання інвентаризації методом бухгалтерського обліку. *Економіка та держава*. 2021. № 4. С. 23–28. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.4.23>
2. Височан О. С., Височан О. О. Інвентаризація: документальне оформлення. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія : Економіка і менеджмент*. 2018. Вип. 34. С. 89–94. URL: <https://vestnik-econom.mgu.od.ua/journal/2018/34-2018/15.pdf>
3. Глібо В. М. Поняття, порядок проведення та оцінка матеріалів інвентаризації. *Теорія і практика правознавства*. 2015. № 1. С. 1–9. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2015_1_30
4. Гуцаленко Л. В., Никитенко Ю. М. Вагомість інвентаризації в обліковому процесі та забезпеченні достовірності інформації. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. С. 65–71. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.18.65>
5. Дікань Л. В., Понікаров В. Д., Кожушко О. В. *Судово-економічна експертиза*: навч. посіб. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2014. 219 с.
6. Іванков В. М. Методологія, організація та обліково-аналітичне забезпечення судово-економічної експертизи : дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.09. Житомир, 2024. 593 с.
7. Капустник К. В., Хомутенко О. В. Застосування методу моделювання при виконанні судових економічних експертиз. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики: зб. наук. пр.* Харків : Право, 2013. Вип. 13. С. 427–431.
8. Китайчук Т. Г. Проблеми проведення річної інвентаризації в умовах воєнного часу. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». Серія : Економічні науки*. 2023. № 6 (74). С. 95–100. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-6-8982>
9. Литвиненко С. В., Гуренко Т. О., Дерев'яно С. І., Бурдим Ю. М. Інвентаризація активів і зобов'язань як інструмент відновлення обліку в сільськогосподарських підприємствах в умовах воєнного стану. *Економіка і управління бізнесом*. 2024. Т. 15, № 1. С. 92–109. DOI: [https://doi.org/10.31548/economics15\(1\).2024.078](https://doi.org/10.31548/economics15(1).2024.078)
10. Мезенцева Н. М., Вінниченко Т. Л., Левченко Т. В. Сучасні дефініції та класифікація інвентаризації в умовах господарювання підприємства. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Економіка і управління*. 2020. Т. 31 (70), № 3. С. 151–158. DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/70-3-60>
11. Методика проведення економічних експертиз із обліку військового майна : реєстр. код 11.0.56 / Міністерство юстиції України. Київ, 2020. Реєстр методик проведення судових експертиз. URL: <https://minjust.gov.ua/>
12. Помірча О. М. Інвентаризація військового майна у Збройних Силах України та дослідження її результатів при проведенні судових

економічних експертиз. *Економіка та суспільство*. 2022. № 42. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-49>

13. Сирцева С. В., Янковська Т. Особливості проведення інвентаризації в умовах воєнного стану в Україні. *Сучасний стан та перспективи розвитку обліку, аудиту, оподаткування та аналізу в умовах глобалізації*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Миколаїв, 24 листоп. 2022 р.). Миколаїв: МНАУ, 2022. С. 70–73.

14. Чудовець В. В. Інвентаризація як метод обліку і контролю: теорія, методологія та організація : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09. Київ, 2008. 20 с.

References:

1. Bardash S.V., Kuzyk N.P. (2021). Obgruntuvannya bezpidstavnosti vyznannya inventaryzatsii metodom bukhhalterskoho obliku [Substantiation of the groundlessness of recognizing inventory as an accounting method]. *Ekonomika ta derzhava*, 4, 23–28. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6806.2021.4.23> [in Ukrainian].

2. Vysochan O.S., Vysochan O.O. (2018). Inventaryzatsiia: dokumentalne oformlennia [Inventory: Documentation and Recording]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriia: Ekonomika i menedzhment*, 34, 89–94 [in Ukrainian]. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_eim_2018_34_15

3. Hlibko V.M. (2015). Poniattia, poriadok provedennia ta otsinka materialiv inventaryzatsii [Concept, procedure and evaluation of inventory materials]. *Teoriia i praktyka pravoznavstva*, 1, 1–9 [in Ukrainian]. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2015_1_30

4. Hutsalenko L.V., Nykytenko Yu.M. (2023). Vahomist inventaryzatsii v oblikovomu protsesi ta zabezpechenni dostovirnosti informatsii [The importance of inventory in the accounting process and ensuring reliability of information]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, 65–71. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.18.65> [in Ukrainian].

5. Dikan L.V., Ponikarov V.D., Kozhushko O.V. (2014). *Sudovo-ekonomichnaekspertyza:navch.posib*. [Forensic economic examination: textbook]. Kharkiv: KhNEU im. S. Kuznetsia. 219 p. [in Ukrainian].

6. Ivankov V.M. (2024). Metodolohiia, organizatsiia ta oblikovo-analitychne zabezpechennia sudovo-ekonomichnoi ekspertyzy [Methodology, organization and accounting-analytical support of forensic economic examination]: dys. ... d-ra ekon. nauk. Zhytomyr. 593 p. [in Ukrainian].

7. Kapustnyk K.V., Khomutenko O.V. (2013). Zastosuvannia metodu modeliuвання pry vykonanni sudovykh ekonomichnykh ekspertyz [Application of modeling method in forensic economic examinations]. *Teoriia ta praktyka sudovoi ekspertyzy i kryminalistyky*, 13, 427–431. Kharkiv: Pravo [in Ukrainian].

8. Kytaichuk T.H. (2023). Problemy provedennia richnoi inventaryzatsii v umovakh voiennoho chasu [Problems of annual inventory in wartime]. *Mizhnarodnyi naukovyi zhurnal "Internauka". Seriia: Ekonomichni nauky*, 6(74), 95–100. DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-6-8982> [in Ukrainian].

9. Lytvynenko S.V., Hurenko T.O., Derevianko S.I., Burdym Yu.M. (2024). Inventoryzatsiia aktyviv i zoboviazan yak instrument vidnovlennia obliku v silskohospodarskykh pidpriemstvakh v umovakh voiennoho stanu [Inventory of assets and liabilities as a tool for restoring accounting in agricultural enterprises under martial law]. *Ekonomika i upravlinnia biznesom*, 15(1), 92–109. DOI: [https://doi.org/10.31548/economics15\(1\).2024.078](https://doi.org/10.31548/economics15(1).2024.078) [in Ukrainian].

10. Mezentseva N.M., Vynnychenko T.L., Levchenko T.V. (2020). Suchasni pidfinitsii ta klasyfikatsiia inventaryzatsii v umovakh hospodariuvannia pidpriemstva [Modern Definitions and Classification of Inventory in the Conditions of Enterprise Management]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Serii: Ekonomika i upravlinnia*, 31(70), 3, 151–158 [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.32838/2523-4803/70-3-60>

11. Metodyka provedennia ekonomichnykh ekspertyz iz obliku viiskovoho maina (reistr. kod 11.0.56) [Methodology for conducting economic examinations of military property accounting] (2020). *Register of Methodologies for Conducting Forensic Examinations*. Ministry of Justice of Ukraine [in Ukrainian]. URL: <https://minjust.gov.ua/>

12. Pomircha O.M. (2022). Inventaryzatsiia viiskovoho maina u Zbroinykh Sylakh Ukrainy ta doslidzhennia yii rezultativ pry provedenni sudovykh ekonomichnykh ekspertyz [Inventory of military property in the Armed Forces of Ukraine and its research in forensic economic examinations]. *Ekonomika ta suspilstvo*, 42. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-42-49> [in Ukrainian].

13. Syrtseva S.V., Yankovska T. (2022). Osoblyvosti provedennia inventaryzatsii v umovakh voiennoho stanu v Ukraini [Features of inventory under martial law in Ukraine]. *Suchasnyi stan ta perspektyvy rozvytku obliku, audytu, opodatkovannia ta analizu v umovakh hlobalizatsii: materialy mizhnar. nauk.-prakt. konf.* (Mykolaiv, 24 lystopada 2022), 70–73. Mykolaiv: MNAU [in Ukrainian].

14. Chudovets V.V. (2008). Inventaryzatsiia yak metod obliku i kontroliu: teoriia, metodolohiia ta orhanizatsiia [Inventory as a method of accounting and control: theory, methodology and organization]: avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk. Kyiv. 20 p. [in Ukrainian].

Надійшла до редакції / Received: 17.04.2026

Отримана після доопрацювання / Received after revision: 29.04.2026

Прийнято до друку / Accepted for publication: 29.04.2026

Опубліковано / Published: 29.05.2026

Фінансування: відсутнє / Funding: none.

Конфлікт інтересів: автор(и) заявляє(ють) про відсутність конфлікту інтересів / Conflict of interest: the author(s) declare no conflict of interest.

Дотримання етичних норм: дослідження виконано з дотриманням принципів академічної доброчесності / Ethical compliance: the study was conducted in accordance with the principles of academic integrity.

Дані дослідження: усі дані, необхідні для обґрунтування висновків, наведено у статті / Research data: all data necessary to substantiate the conclusions are presented in the article.